

הישיבה השלוש מאות וחמישים (שן)

ביום י"ב באייר התשע"ז (8 במאי 2017) בשעה 12:30, בבית האקדמיה בירושלים.

הנוכחים: החברים עוזי אורנן, יואל אליצור, שולמית אליצור, יעקב בן-טולילה, משה בר-אשר (יו"ר), יוחנן ברויאר, עמינדב דיקמן, חיים כהן, קציעה כ"ץ, מרדכי מישור, אהרן ממזן, שלמה נאה, יוסף עופר, שמואל פסברג, אורה שורצולד;
 החברה-היועצת מלכה זמלי;
 מנכ"לית האקדמיה טלי בן-יהודה;
 המזכירה המדעית רונית גדיש ועובדי המזכירות המדעית קרן דובנוב, ברק דן, בת שבע ורדי, תמר קציר, טובה שטראוס שרברין, צופיה שקלים; אורחים: יו"ר הוועדה למונחי האקדמיה ד"ר יעקב בעל-שם.

- סדר היום:**
- א. מונחי תקשורת רדיו וטלוויזיה
  - ב. מונחים יחידים – עדכון מונחים אחדים
  - ג. המילה מְנוּחָה
  - ד. כללי הכתיב חסר הניקוד: סיום הדיון
  - ה. הודעה על הרכב הוועדה למילים בשימוש כללי
  - ו. נספח: הכרעה בעניין הכתיב המלא של מילים לועזיות

א. מונחי תקשורת רדיו וטלוויזיה

ההקדמה מתוך הודעת ועדת המינוח המרכזית

הרשימה, המחזיקה כ־960 מונחים, הוכנה בוועדה למונחי האקדמיה הפועלת במכון התקנים בשיתוף האקדמיה.
 חברי הוועדה: ראובן אורן, יעקב בעל-שם (יושב ראש הוועדה), דוד ברלה, אבי גבעון, חוסה סוסלי, עוז עזריאלי, דרור קן דרור, יצחק יזרעאלי (מרכז הוועדה);
 נציגת האקדמיה: מלכה זמלי.
 חברים ופעילים בעבר: שרגא אירמאי ז"ל, אהרון גד ז"ל, אמנון גפני, רפי טרם, שלמה ירדני, נדב לבנון, עזרא נוראל ז"ל, עודד פורז, אלברט קלו ז"ל, אורי שמעוני; מרכזות הוועדה בעבר: ציפי לוי, שירה שלמה.
 מקצת מן המונחים הכלולים ברשימה הובאו בעבר לאישור מליאת האקדמיה (מונחי שידורי ציבור בישיבת המליאה קעד-קעה, 17 ביולי 1985; זיכרונות האקדמיה לא-לד, עמ' 112-123).

הרשימה נשלחה לעיונם של חברי האקדמיה בשנת תשע"ב ונבדקה בידי טובה שטראוס שרברין מן המזכירות המדעית של האקדמיה בשנת תשע"ו. הוועדה קראה את ההערות ותיקנה את הרשימה במהלך שנת תשע"ו. הרשימה נדונה בוועדת המינוח המרכזית של האקדמיה בישיבתה ביום כ"ג באלול תשע"ו, 26 בספטמבר 2016.

מ' בר-אשר: חברים, אני מתכבד לפתוח את ישיבת המליאה. הסעיף הראשון שעל סדר יומנו הוא רשימת מונחי תקשורת רדיו וטלוויזיה, פרי פועלה של הוועדה למונחי אלקטרוניקה.

ר' גדיש: יושבים עימנו היום הד"ר יעקב בעל-שם, יושב ראש הוועדה למונחי אלקטרוניקה, וכמובן מלכה זמלי, נציגתנו בוועדה. הרשימה המקורית – מונחי שידורים לציבור – נידונה במליאה עוד בשנת תשמ"ה (1985), אך משום מה לא נקלטה במאגר המונחים. חלפו שנים, ולבקשת מלכה הועלתה הרשימה מן הנשייה. מאחר שהתחום מתפתח במהירות, נדרש לרשימה עדכון יסודי. הוועדה למונחי אלקטרוניקה דנה בפרק מחדש, והיום בשעה טובה ומוצלחת נוכל לברך על המוגמר.

אתמול הגיעו אליי הערות נוספות ממלכה זמלי, אבל אין בהן סיבה לעכב את אישור הרשימה. אני מניחה שחלק מהבעיות נוכל לפתור בעצמנו, ומה שדורש בירור נוסף, יידון שוב בוועדה המקצועית ובוועדת המינוח המרכזית ויובא בהמשך לאישור המליאה.

כעת מבקש יושב ראש הוועדה לשאת דברים קצרים.

י' בעל-שם: אדוני נשיא האקדמיה, מכובדיי, כבוד גדול הוא לי ולחבריי בוועדה להגיש לכם את רשימת מונחי תקשורת הרדיו והטלוויזיה, שעליה עמלנו שנים אחדות. בדרכי לכאן הסברתי לנהג שהוא נוסע בעזרת נוטן. הנהג שמח מאוד למילה החדשה, ואם נהג ירושלמי שמח למילה שחידשנו, זה שכרנו, ואני חושב שחידושינו ייקלטו ויעשירו את לשוננו.

בדצמבר 1947 נקראתי להתגייס, והתבקשתי להיבחן לקורס קשרים. הבחינה הייתה ביריעת השפה העברית, והיא הבחינה היחידה שנדרשתי לעבור – ללמדכם על הזיקה ההדוקה בין חיל הקשר, החיל שבו שיִרְתִּי למעלה משלושים שנה, לעברית ולאקדמיה. בהזדמנות זו, אם יורשה לי, אדוני הנשיא, אני רוצה להעניק לך את ספרי העוסק במלחמה שלנו בקשרים בירושלים.

מ' בר-אשר: תודה רבה. הוא יתווסף אחר כבוד לספריית האקדמיה. אני מודה לך מאוד על הספר ועל עבודתך ועבודת חבריך בוועדה.

מ' זמלי: גם אני מבקשת לברך על שהצלחנו להביא את המילון לשלב הזה אחרי עבודה ממושכת ומאומצת. התודה והכרכה נתונות בראש ובראשונה ליושב ראש הוועדה, אלוף משנה ד"ר יעקב בעל-שם, שהנהיג את הוועדה ביד רמה, בדבקות במטרה וברוח

טובה. לבעל-שם יש זכות גדולה נוספת: הוא המחדש של המילה **תקשוב**, שהייתה מראשיתה ראשי תיבות של תקשורת, שליטה ובקרה. אני זוכרת שבתחילה לא ששה האקרמיה לאשרה משום שהחשש היה שיבלבלו אותה עם מילים מן השורש קש"ב, אבל היא נקלטה היטב.

תודה רבה גם לכל החברים בוועדה ולכל מי ששקד ועזר בהכנת הרשימה. אני מרגישה חובה להזכיר את אלה שלא זכו לראות בהשלמת המלאכה: סגן אלוף אהרן גד הכהן, נציג חיל הקשר האלקטרוניקה והמחשבים. הוא היה ותיק החברים, ידען, מקצוען ודייקן; ד"ר עזרא נוריאל, איש אשכולות ואיש רעים להתרועע; ופרופ' שרגא אירמאי, בקי ומנוסה בעבודת המינוח, בור סוד שאינו מאבד טיפה, שהשפיע עלינו מדיעותיו בהערות המרובות ששלח לנו. כולם עמלו כמעט עד יומם האחרון בוועדה; יהי זכרם ברוך.

מ' בר-אשר: נעבור עתה לאישור המילון בהצבעה.

פה אחד אושר בהצבעה המילון למונחי תקשורת רדיו וטלוויזיה, למעט כמה מונחים הדרושים ברור נוסף.

[הערת העורך: תיקונים למילון אושרו במליאה בשנת תשע"ח בישיבה שנו.]

ב. מונחים יחידים

הודעת ועדת המינוח המרכזית ומנהלת האקרמיה

עדכון מונחים

המונחים שלהלן הם עדכונים והשלמות למונחים שנקבעו בעבר במילוני ועד הלשון והאקרמיה. המונחים המוצעים כאן הם המונחים המהלכים, והם אושרו בוועדת המינוח המרכזית בא' באייר תשע"ו (9 במאי 2016).

1. הוֹרֵקוֹן (קודם: הוֹרְקוֹן)
2. מְסַגְרָה (קודם: מְסַגְרָה)
3. עִמְעֵם (דימר; קודם: עִמְם)
4. נְטִיף (סְטֵלְקֵטִיט; קודם: נְטוֹף)
5. תָּא מְטַעֵן [בְּגִז'] – trunk (of car) (הוספה)
6. מְאִיד [קַרְבוֹרְטוֹר] – carburetor (הוספה)

מונחי ביולוגיה

7. חֶקֶר הַתְּנַהֲגוֹת הַחַי, אֶתוֹלוֹגְיָה – ethology (קודם: אֶתוֹלוֹגְיָה, תוֹרַת הַהִתְנַהֲגוֹת)
8. עֶצֶם הַקְּשָׁקֶשֶׁת – squamous bone (קודם: עֶצֶם שְׁטוֹחָה)

רקע

1. הוריקן

במילון למונחי המטאורולוגיה משנת תשל"א נקבע במונחי רוחות וסופות המונח הוריקן תמורת hurricane. בעבר הרחוק יותר נקבע הוריקן (ספנות ת"ש-תש"א). הצורה הוריקן היא על פי huracan בספרדית. הצורה hurricane התגבשה באנגלית במאה ה-17, ועל פיה התבססה בעברית הצורה המהלכת הוריקן.

2. מסְגֵרָה

במילון למונחי מסגרות ונפחות משנת תש"ב שפרסם ועד הלשון שם בית המלאכה שבו עובד המסגר נקרא מסְגֵרָה, אך כידוע הצורה המהלכת היא מסְגֵרָה.

3. עֲמָעַם

בשימוש הרווח עֲמָעַם הוא החלופה העברית ל'דימֵר' - התקן המשנה את עוצמת האור במנורה חשמלית.

במונחי האקדמיה נקבע תמורת dimmer - עֲמָם [קול, אור וכו'] במונחי קשר ואלקטרוניקה תש"ל, וכן נקבע עֲמָם קול צְדָדִי תמורת anti-sidetone device. הערה: המילה עמעם מציינת גם התקן המעמעם קול, כגון משתיק קול של רובה או אקדח (silencer) והתקן להשקיט כלי נגינה כגון חצוצרה (mute). במונחי האקדמיה נקבע גם עֲמָם, עֲמָם פְּלִיטָה תמורת muffler במונחי מכונית תש"ו. גם במשמעות זו נראה שמשמשת המילה 'עמעם'.

הוועדה החליטה לאמץ את הצורה עֲמָעַם גם בהקשר של אור וגם בהקשר של קול.

4. נְטִיף וְזָקִיף

המונחים שנקבעו במילון הגאוגרפיה (תשי"ט, תשכ"א, תשכ"ה) של האקדמיה הם נְטוּף (drip-stone; במונחי גאוגרפיה תשי"ט); סְטַלְקֵטִיט, נְטוּף תְּלוּי (stalactite) וסְטַלְגְּמִיט, נְטוּף נֶצֶב (stalagmite) במונחי גאומורפולוגיה של כוחות חוץ. הוועדה החליטה לאמץ את המונחים המהלכים נְטִיף (stalactite) וְזָקִיף (stalagmite).

5-6. תָּא מְטָעַן [בְּגִז'] - trunk (of car); מְאִיד [קָרְבוּרְטוֹר] - carburetor

שני המונחים - המקובלים בפי הדוברים - אינם כלולים במילון מכונית תש"ו ובמילוני התחבורה של האקדמיה, והוחלט להוסיפם.

7. חֶקֶר הַתְּנַהֲגוּת הַחַי [חקר התנהגותם של בעלי חיים בסביבתם הטבעית], אֶתוֹלוֹגְיָה - ethology

במילון למונחי ביולוגיה (תשס"ט) נקבע: אֶתוֹלוֹגְיָה, תוֹרַת הַהִתְנַהֲגוּת. על דעת חברי ועדת הביולוגיה הוחלט לעדכן את המונח העברי.

8. עֲצָם הַקְּשָׁקֶשֶׁת - squamous bone

במילון למונחי ביולוגיה (תשס"ט) נקבע: עֲצָם שְׁטוּחָה. ד"ר אלישע פרוינד העיר כי squamous bone הוא חלק מן הצדע (הרקה). העצם אינה רק שטוחה (יש עצמות שטוחות רבות אחרות) אלא דקה כקשקש ומכאן כינויה בלטינית (squama = קשקש). הצעותיו: העצם הקשקשית, עצם הקשקש.

פרופ' יוסף הלר, חבר ועדת הביולוגיה, מסר כי בזואולוגיה משמש 'עצם הקשקשת', למשל בספר "גוף החוליתן" מאת אלפרד רומר בתרגום משה רוזן. לדבריו המונח squamata משמש גם לתיאור הקבוצה המשותפת לנחשים ולטאות – בעלי קשקש Squamata. על כן המליץ לכנות את העצם הנ"ל 'עצם הקשקשת'. פרופ' יונה סלע, יו"ר ועדת הביולוגיה, הציע להוסיף לצד עצם שטוחה – עֶצֶם הַקְּשָׁקֶשֶׁת. הוועדה אימצה את ההצעה: עֶצֶם הַקְּשָׁקֶשֶׁת.

ר' גדיש: שישה משמונת המונחים המנויים בזה – הוריקן, מסגרייה, עמעם, נטיף וזקיף, חקר התנהגות החי ועצם הקשקשת – הם עדכונים למונחים על פי המהלך בפי כול – או בפי אנשי המקצוע – ועל פי צורתם המשמשת, השונה מן הצורה שנקבעה להם במילוני האקדמיה. שני המונחים האחרים – תא מטען ומאייד – לא היו חלק מן המילון למונחי המכוננית משנת תשט"ו, ומאחר שהחלופה העברית ידועה בציבור, חשבנו שכדאי להוסיפם. על התיקונים והתוספות האלה לא קיבלנו הערה מאיש.

מ' בר-אשר: אם איש לא ערער עליהם, הם מתאשרים בזה.

בלי הצבעה אושרו התיקונים הוריקן (במקום הורקן), מסגרייה (במקום מסגרה), עמעם (דימר, במקום עמעם), נטיף (סטלקטיט, במקום נטוף), זקיף (סטלגמיט, במקום נטוף נצב) ושני המונחים בביולוגיה חקר התנהגות החי, אתולוגיה (במקום אתולוגיה, תורת ההתנהגות), עֶצֶם הַקְּשָׁקֶשֶׁת (squamous bone, במקום עֶצֶם שְׁטוּחָה). כן נוספו שני מונחי המכוננית תא מטען [בגז'], מאיד [קרבורטור].

ג. המילה מְנוּה

מ' בר-אשר: בנובמבר 2012 החליטה הממשלה על הקמת משכן לאקדמיה. אמרתי לראש הממשלה שאינני אוהב את המילה משכן. גם הנשיא הרצוג כתב בזמנו לאקדמיה שדעת רבים אינה נוחה מן השם משכן הנשיא משום שהשם משכן עוד מזוהה עם אוהל מועד. יעצתי לו שייקרא הבית בית הנשיא, והוא קיבל את עצתי. כשנבנתה הארנה בירושלים פנה אליי ראש העיר וכיקש לה שם עברי. אז הצעתי את המילה מְנוּה, אבל בהצבעה במועצת העיר רק הוא וחבר מועצה נוסף הצביעו בעד מילה עברית – מתוך למעלה מעשרים חברים. היתר העדיפו את המילה הלוועזית ואמרו שאם כבר יש סינמטק יכולה להיות גם ארנה.

על כל פנים, השם מְנוּה טוב בעיניי – ואף בעיני ראש הממשלה – לביתה החדש של האקדמיה שקום יקום. הצעתי אותו למנהלה, ואנו כבר משתמשים בו, אבל הוא לא נידון בשום ועדה וממילא גם לא התאשר במליאה, ואת זאת אני מבקש לעשות כאן היום. אומנם כל אדם רשאי לחדש מילים בעברית, לא רק האקדמיה, אבל אמר מי שאמר שראוי יותר ששמו החדש של המוסד החדש של האקדמיה ללשון העברית יאושר בה באופן רשמי.

א' ממן: כידוע בשנים הקרובות ייבנה לאקדמיה מבנה חדש בקריית הלאום. פעילות האקדמיה תורחב, ויהיו בו הדרכות והשתלמויות לרוב. כיום בהיעדר מקום ותנאים הולמים אנו דוחים את מרבית הפניות אלינו. גם מוזאון יוקם, ובו גם יוצגו לקהל יותר משלושת אלפי שנים של עברית וגם יסופר בפירוט סיפור תחיית הלשון. המבנה החדש יהיה חלון הראווה של האקדמיה ושל הנעשה בה. נשיא האקדמיה הציע למוסד המתוכנן את השם **מְנוּה**, ואני מציע לקבלו. הוא כבר התקבל על ליבנו ומשמש אותנו ככל התכתובות והדיונים.

י' עופר: האם זו מילה כללית או שם פרטי? אם זאת מילה כללית, כיצד היא תתורגם?

מ' בר-אשר: מי שירצה יבוא וייטול. עוזי אורנגן נוהג לומר שלא צריך את רשותנו, העברית שייכת לכול, וכך השיבותי לאדם שהשם **מנווה** מצא חן בעיניו ורצה לקרוא כך למתחם כלשהו בתל אביב. כדי לגייס למנווה תרומות בחוץ לארץ נדרשנו לתרגם את תוכניותינו לאנגלית ולצרפתית. באנגלית כתבנו center או campus.

י' אליצור: אינני מוצא פסול בהצעה המקורית **משכן**, והיא טובה מאוד בעיניי.

מ' זמלי: לדעתי ההצעה **מנווה** מוצלחת מאוד. אף על פי שהיא חידוש, היא נשמעת טבעית. היא הדורה ולא מתהדרת, ואנשים מקשרים אותה בנקל ל**נווה**. כבר שמעתי עליה תגובות אוהדות, בבחינת אהבה ממשמע ראשון. למילים הוותיקות **משכן** והיכל תתווסף מילה חדשה ויפה, והציבור יוכל לאמצה לצרכיו.

ע' אורנגן: המילה **מנווה** יפה מאוד, ואם היא משמשת אין שום סיבה לא לקבלה.

מ' בר-אשר: התנגדתי למילה הלועזית **קמפוס**; כידוע השם **אקדמיה** היה לצנינים בעיני רבים. גם המילה **קריה** אינה מתאימה. לא נבנה קריה, אלא בניין בעל שתי שלוחות שמטרתו לחזק את הדברים שהאקדמיה קמה בשבילם. אני מציע שנעבור להצבעה.

ה צ ב ע ה

בעד המילה **מְנוּה** – 10

נגד – 1

ר' גדיש: אולי כבר בהזדמנות זו נקרא לאקדמיה **מְנוּה העברית**?

מ' בר-אשר: לא, כך תיקרא האקדמיה המחודשת כשתקום.

התקבלה המילה **מְנוּה** לציון מבנים חשובים. **מְנוּה העברית** יהיה שם המבנים המתוכננים של האקדמיה.

ט' בן-יהודה: ברק דן הפנה את תשומת ליבי שבאחד הכתים בהמנון לפתיחת האוניברסיטה העברית ב-1925 נאמר:

לְמוֹל הַמְדָבָר, מוֹל הַיָּם, לְנִכְחַ הַר נָבוּ –
בֵּית-מִקְדָּשׁ הוֹד יִתְנוּסָס שָׁם, הַמְדָע יִנּוּה בּוּ.
גַם כַּמְנוּוה שֶׁלֵנוּ יִנוּוה הַמְדָע – מְדָע הַעֲבֵרִית.

ד. כללי הכתיב חסר הניקוד: סיום הדיון

שאלות ועדת הדקדוק

1. שמו של הכתיב המליאה מתבקשת לקבוע את שמו של הכתיב החדש. הכתיב הזה עשוי לשמש גם במילים המנוקדות ניקוד חלקי או ניקוד מלא (ראו כלל ח), ולכן השם 'הכתיב חסר הניקוד' אינו מתאים. האפשרויות המרכזיות שנדונו בוועדת הדקדוק הן (א) הכתיב הפשוט – במובן העתיק של המונח הזה, היינו הכתיב שהתפשט ברבים והוא הנוהג ברוב המקרים. השם הזה מזכיר גם את הכינוי 'התעתיק הפשוט' שיסודו בכך שאין בו סימנים מסובכים ומורכבים; (ב) הכתיב המלא – משום שהכתיב הזה מלא יותר לעומת "הכתיב הדקדוקי". אפשרויות אחרות שעלו בוועדה הן (ג) הכתיב האחיד; (ד) הכתיב הרגיל; (ה) הכתיב המופתי; (ו) הכתיב התקני.

2. כתיבת אות כפולה הצעת ועדת הדקדוק: פעלים כגון כְּפָתִי, שְׁבֵתָ, נְתַנּוּ, הִתְחַנְנּוּ, של' הפועל שלהם זהה לעיצור הראשון בסופית העבר, נכתבים בכתיב חסר הניקוד בהכפלת האות הזוה (כפתתי, שבתת, נתננו, התחנננו). אין הדברים אמורים במקרה שהכפלה כזאת תיצור רצף של שלוש אותיות זהות. לכן כותבים, למשל [אנחנו] תכננו (ולא תכנננו), [אתה/את] צותת (ולא צותתת). הנוסח הקיים: אות הבאה בניקוד בדגש חזק – אין להכפילה. לפיכך ייכתב: כפתי (=כְּפָתִי ולא: כפתתי), שבת (=שְׁבֵתָ ולא: שבתת), התכוננו (=הִתְכּוֹנְנוּ ולא: התכונננו). הערה: בכללי התעתיק מלועזית לעברית נקבע – בעקבות החלטה קיימת לא להכפיל – כך: בדרך כלל אין מסמנים הכפלה, למשל אַנִי (Annie), אבל מותר לסמנה בדגש אם יראה בו המנקד צורך, למשל אָנָה (Anna – איטלקית). אין מסמנים את ההכפלה על ידי אות כפולה.

רקע

ועדת הדקדוק מציעה להפוך את הכלל הקיים ולחזור להצעה שהובאה למליאה בישיבה הראשונה של שנת תשנ"ד (ישיבה ריא) ושנדחתה אז (ברוב של 14 נגד 8). אלה הטיעונים המרכזיים שנשמעו אז במליאה:

א. הטיעונים נגד ההכפלה:
– יצירת הבדל (נוסף) בין הכתיב חסר הניקוד לכתיב המנוקד, בפעם הראשונה הבדל שאיננו באימות הקריאה. [יעקב מנצור]

– הכתיב ישפיע על ההגייה (במילה נתננו תיקרא הנו"ן הראשונה בשווא נע). [אמציה פורת, עוזי אורנן, ישראל ייבין]
 – עיצור דגוש אינו פגישה מקרית של שני עיצורים שווים: רבות תפוזים אינן רבבות תפוזים. אי אפשר לסמן עיצור דגוש בשתי אותיות שוות. [אמנון שפירא]
 – יש שיראו בכתיב כרתתי, המנוגד למקורות, שגיאה. [שלמה מורג]
 – אין להקיש ממילים כגון הַנְּנִי, הַלְלוּ. לפי הנלמד בבתי הספר, השווא בהן נע (לפי כללי אליהו בחור). [ראובן סיוון]

ב. הטיעונים בעד ההכפלה:

– הכפלת האות מחזירה אות אטימולוגית (נו"ן או תי"ו): נְתַנְנוּ כמו רְנְנוּת. [משה בר-אשר]
 – ייתכן שההכפלה תעזור להחזיר במקרים האלה את הדגש החזק. [זאב בן-חיים]
 – הצורה נשעננו בנוסח ספרד. [שרגא אברמסון]
 – בשפה מדוברת אין קשר ישיר בין הכתיב למבטא. [יהושע בלאו]
 הערה: היו שסברו שצריך להכפיל גם אם ייווצר רצף של שלוש אותיות, כמו במקרה של חֲנַנְנִי (תהלים ט, יד). [אהרן דותן, שושנה בהט]

3. כתיבן של מילים לועזיות

בכללים החדשים שולבו הנחיות לכתיבתן של מילים לועזיות. בדיון בישיבת המליאה הקודמת בשאלה אם לכתוב יו"ד לפני אל"ף במילים לועזיות כגון רְאֵלִי, אֵידָאָל, תְּאֵטְרוֹן, מְטָאוֹר, מוֹזָאוֹן, תְּאוֹלוֹגְיָה, פְּרוֹטָאִין – הובעה הדעה שמוטב לא לומר דבר על כתיבן חסר הניקוד של מילים לועזיות (ראו בנספח את קטע הפרוטוקול מישיבת המליאה).
 יו"ר ועדת הדקדוק יוסף עופר מבקש לדון מחדש בסוגיה זו.

מ' בר-אשר: הגענו לסעיף המרכזי – השלמת הדיון בסוגיית הכתיב הלא מנוקד.

י' עופר: נפתח בשאלת שמו של הכתיב. כל עוד היה זה הכתיב למילים לא מנוקדות בלבד, השם **הכתיב חסר הניקוד** התאים לו. אולם בישיבה הקודמת אישרנו גם שימוש מצומצם בכתיב הזה בניקוד מלא, ולכן מוטב למצוא לו שם חדש. שתי ההצעות המרכזיות בוועדת הדקדוק היו **הכתיב הפשוט והכתיב המלא**. שם התואר **פשוט** הוצע לכתיב גם במוכּן 'נפוּץ' וגם במוכּנו הרגיל; שם התואר **מלא** הוצע לו כיוון שהוא מלא לעומת הכתיב של דוד ילין. אבל במוכּן הוא אינו מלא באופן מוחלט; הכללים קובעים מתי למלאו. הצעות אחרות שהוצעו היו **הכתיב האחיד**, **הכתיב הרגיל**, **הכתיב המופתי**, **הכתיב התקני**.

י' אליצור: אני בעד **הכתיב המלא**. את הצירוף הזה אנשים מכירים ומבינים. בילדותי כל אדם הכיר את הצירופים **כתיב חסר** ו**כתיב מלא** או **כתיב דקדוקי** ו**כתיב מלא**. לעומת זאת נראה לי שהצירוף **הכתיב הפשוט** דורש הבהרה. כמו ילדים כך מושגים – טוב שלא ייקראו בשמות משונים.

ע' אורנן: **הכתיב המלא** אינו נכון לכתיב הזה משום שאיננו מלא, אלא מלא יותר. לא היית מחדש מונח לא מתאים שהתיישן. אני מעדיף את ההצעה הלא מתיימרת **הכתיב הרגיל**.

א' שורצולד: באקדמיה נהוג לדבר על **הכתיב חסר הניקוד** אבל בציבור עדיין מדברים על **הכתיב המלא**. נכון, הוא אינו מלא באופן מוחלט אבל הוא מלא יחסית לכתיב החסר, הכתיב המנוקד.

י' בן-טולילה: גם אני תומך בהצעה **הכתיב הרגיל** משום שניגודו של הכתיב הרגיל הוא הכתיב המנוקד, כלומר הכתיב המסומן בניקוד. הכתיב שאינו מנוקד הוא הכתיב שהכול כותבים בו, והוא הכתיב הרגיל.

א' ממן: יש בעיה במילה רגיל: האם רגיל הוא מה שרגיל היום או מה שאנו רגילים לו מימי משה רבנו? רגילות היא מושג יחסי. גם במילה פשוט יש בעיה דומה. אם צריך להכריע בין רגיל לפשוט, אני מעדיף פשוט, אבל אני חושב שמלא מוצלח יותר.

י' עופר: דווקא המילה מלא יכולה להטעות משום שהייתה קשת רחבה של כתיבים במהלך הדורות, מלאים יותר ומלאים פחות.

מ' בר-אשר: עד כה שמעתי תמיכה בשלושה שמות: **הכתיב הפשוט**, **הכתיב המלא** ו**הכתיב הרגיל**. נצביע על שלושתם.

הצבעה

בעד הכתיב הפשוט – 4

בעד הכתיב המלא – 7

בעד הכתיב הרגיל – 3

ר' גדיש: אם התקבלה ההצעה **הכתיב המלא**, אני מציעה להוסיף לה בעת הצורך את הלוואי **התקני**. אם נשווה למשל את הכתיב המלא של מגילות ים המלח לכתיב המלא בימינו, נוכל לדייק ולדבר על **הכתיב המלא התקני** של ימינו.

מ' בר-אשר: הצעתך מתקבלת מאוד על הדעת. אין צורך להצביע על כך.

נקבע כי שמו של הכתיב הוא 'הכתיב המלא (התקני)'.

י' עופר: שאלה אחרת שוועדת הדקדוק התלבטה בה מאוד היא שאלת כתיבן של מילים דוגמת **פְּפִתִי**, **נְתַנּוּ**. בכתיב המנוקד כותבים תי"ו אחת או נו"ן אחת ומסמנים בה דגש חזק. השאלה היא אם בכתיב המלא להוסיף לכתוב בתי"ו אחת או בנו"ן אחת או שמא להכפילן. דיון דומה נערך במליאה לפני 23 שנה. אז הוחלט לא להכפיל, וזאת הייתה בהתחלה גם עמדת ועדת הדקדוק הפעם עד שהתקבלה לבסוף העמדה המנוגדת.

מ' בר-אשר: רק אזכיר את ניסן ברגרין שהראה שבמרוצת הדורות רווח מאוד הכתיב באות כפולה.

מ' מישור: השאלה הזאת אינה שייכת דווקא לסוגיית הכתיב אלא לתחום הדקדוק ולתורת הצורות: האם הצורות נְתַנְנוּ, כְּפַתְתִּי תקניות או לא?

מ' בר-אשר: יהודים ספרדים מתפללים ואומרים נְשַׁעְנָנוּ. האם זה נוגד את הדקדוק?

מ' מישור: אני בעד הכתיב באות כפולה, אבל אני שואל אם הצורות באות כפולה כשרות מבחינת המוסד הזה, כלומר האם קבלת הכתיב נתננו מכשירה את הצורה נְתַנְנוּ או שהצורה התקנית היחידה עודנה נְתַנְנוּ?

מ' בר-אשר: לדעתי הדקדוק העברי מתיר את שתי החלופות. כשם שהעברית מכירה את הבינומי ואת הבנתי, היא יכולה לכלכל גם את נְשַׁעְנָנוּ לצד נְשַׁעְנָנוּ.

ש' אליצור: אין ספק בליבי שברגע שנכפיל את העיצורים בכתב, גם יהגו אותם. ההגייה נְשַׁעְנָנוּ תיעלם. אני שומעת את הגיית השי"ן הכפולה בשם יששכר. אם רוצים בהגייה כְּרַתִּי, אין לכתוב כרתתי.

ט' בן-יהודה: כבר אומרים karateti.

י' אליצור: לא הייתי מתנגד לכתובה באות כפולה, כמו נְשַׁעְנָנוּ בסידורי הספרדים.

ע' אורנן: בעברית יש לנו הרבה מכפלים שאינם נראים. אינני חושב שכדאי להוציא קבוצה קטנה של מקרים מן הכלל ולכותבם באות כפולה.

ח' כהן: לא אנחנו המצאנו דרך כתיבה זו. הכתיבה באות כפולה היא מסורת רבת שנים. האקדמיה אומנם עקרה אותה בהחלטתה, אבל לא אנחנו המצאנו אותה.

ר' גדיש: האם לפני החלטת האקדמיה בתשנ"ד הכול כתבו נְשַׁעְנָנוּ?

ח' כהן: לא הכול, אבל זה היה כתיב מקובל. כך כתבו בספרות העברית לדורותיה. הכותב לפי התקן היום, מוכרח להוסיף ניקוד עזר, למשל נְתַנְנוּ, שאם לא כן יקראו נְתַנְנוּ במקום נְתַנְנוּ. אם הוספת ניקוד עזר, הודית שהכתיב איננו טוב.

מ' בר-אשר: הייתה עברית גם בצפון אפריקה. כל חכמי צפון אפריקה כתבו כרתתי. מילוי הכתיב עוזר לקוראים.

ש' אליצור: ואיך הגו?

מ' בר-אשר: השמיעו את שתי התי"וים ואת שתי הנו"נים.

ש' אליצור: זאת הבעיה.

א' שורצולד: גם בפעלים דוגמת היתמם (במקום התתמם) יש בעיה דומה.

מ' בר-אשר: בדפוסי הרמב"ם ל"משנה תורה" צורות כאלה כתובות התתמם.

י' ברויאר: השאלה הזאת אינה קשורה למערכת אימות הקריאה.

ר' גדיש: היא צורפה לכללי הכתיב בשנת תשנ"ד.

י' ברויאר: כדי לשנות את ההחלטה דרושים נימוקים כבדי משקל. ואם יוחלט על כתיבה באות כפולה – האם יהיה זה בגדר רשות או חובה, והאם הצורות המנוקדות תושפעה מההחלטה?

מ' בר-אשר: לא מתקבל על הדעת שבניקוד תהיה חובה לכתוב פֶּתְתִי.

ח' כהן: כותבים הנוֹ בנו"ן אחת אבל הַנְּנִי בשתיים. והאם למישהו אכפת אם הוגים את הנו"ן הראשונה של הַנְּנִי בשווא נח או נע?

י' ברויאר: האם אנחנו דנים על ההגייה או על הכתיב? אם נחליט שאפשר להגות שתי נו"נים או שתי תי"וים, יצטרך הדבר לבוא לידי ביטוי גם בניקוד. הצעת ההחלטה אינה ברורה דייה.

מ' בר-אשר: עיקר הדיון פה הוא על הכתיב.

א' ממן: אפשר לכתוב במפורש שהכתיב באות כפולה מותר אך לא ההגייה.

ש' נאה: הוראות כאלה אינן מיועדות לציבור הרחב. אם יראו הקוראים נו"ן כפולה, יבטאו נו"ן כפולה. לא ישאלו שאלות.

ב' דן: שימו לב לאבסורד שיכול להיווצר אם תאושרנה אותיות כפולות בכתיבה העברית לאחר שנאסרה כתיבתן בכללי התעתיק של שמות זרים, דוגמת Anna. התוצאה שתתקבל תהיה שבתעתיק משפות שבהן נהוגה הכתיבה באות כפולה יחול בעברית איסור על כתיבה בשתי אותיות, ואילו בעברית, שנכתבת בה בדרך כלל רק אות אחת, תהיה רשות או אף חובה לכתוב בשתיים.

ש' נאה: אנחנו באים לקבוע תקן מחייב אחד, והשאלה אם פעם כתבו כך או אחרת חשובה פחות. עצם זה שנהג פעם כתיב כלשהו או שהוא מצוי בסידור כלשהו, איננה סיבה לאמצו. איננו חושבים לכתוב היא בווי"ו אף שזה הכתיב הרגיל בתורה. אנחנו צריכים לשקול את שיקולינו, לבחור באחד הכתיבים ולנהוג לפיו. וככל שהכתיב יתאים להגייה, כן ייטב.

מ' בר-אשר: אם כן עלינו להכריע בין כתיבה באות כפולה לכתיבה באות אחת. אני מבין שכתובה בשלוש אותיות – כגון התכוננו – פסלה ועדת הדקדוק.

הצבעה

בעד הצעת ועדת הדקדוק לכתוב פעלים כגון שְׁכַתְּ, נָתַנּוּ בשתי אותיות זהות (שבת, נתננו) – 7

בעד המשך הכתיבה באות אחת בלבד (שבת, נתנו) – 8

נרחתה ההצעה לכתוב פעלים כגון כְּפַתִּי, שְׁכַתְּ, נָתַנּוּ, הַתְּחַתְּנוּ, שְׁלִי הפועל שלהם זהה לעיצור הראשון בסופית העבר, בהכפלת האות הזוהה.

ר' גדיש: לפני 23 שנה הייתה ההכרעה מובהקת יותר – 14 נגד 8.

י' עופר: השאלה האחרונה על סדר היום היא ערעור על מה שהוחלט כאן על כתיבתן של מילים לועזיות בישיבה הקודמת, לפני כארבעה חודשים. להזכירכם השאלה הייתה אם לכתוב יו"ד לפני אל"ף במילים כגון רְאֵלִי, אִידָאָל, תְּאַטְרוֹן, מִטְאָר, מוֹזָאוֹן, תְּאוּלוֹגְיָה, פְּרוֹטָאִין כשהכלל הראשי הוא שברוך כלל אין כותבים יו"ד לציון תנועת e. שבע הדוגמאות האלה נחלקות לשתי קבוצות: קבוצה א' – ראלִי, אידאל, תאטרון – שבה אין אם קריאה אחרי האל"ף, ויש יותר חשש לטעות בקריאה, וקבוצה ב' – מטאור, מוזאון, תאולוגיה, פרוטאין – שבה יש אם קריאה. ומתוך שהתלבטנו בין האפשרויות השונות, אם להוסיף יו"ד רק לקבוצה א' או לכל המילים, בסופו של דבר התקבלה ההחלטה למחוק את הסעיף הזה מן הכללים.

מן ההחלטה אפשר היה להבין שכוונת המליאה למשוך ידיה מקביעת כללי כתיב למילים לועזיות בכלל, ואני רוצה להביע את התנגדותי לתפיסה הזאת. בכללי האקדמיה יש פרק שלם על ניקודן של מילים לועזיות בלשוננו, וכל גישתנו היא כיצד לקלוט לתוך המערכת העברית את המילים הלועזיות. גם כשנידונו כללי התעתיק נקבע כיצד לכתוב את השמות הלועזיים הפרטיים בניקוד וכלי ניקוד, דהיינו השימוש באימות הקריאה, וכך נעשה גם בכללי הכתיב שלפנינו: לכל אורך המסמך החדש שולבו בכוונה מילים לועזיות. למשל בכלל א (התנועה u) ניתנה גם המילה השאולה טורבינה ובכלל ב (התנועה o) המילה אופטימי – להראות כי הן משתלבות בטבעיות במערכת הכללית של כללי הכתיב; לעומת זאת בכלל ג (התנועה i) המילים הלועזיות יוצאות מן הכלל: לעומת תגרה או צביון במילים מיליון והיסטוריה נכתבת יו"ד גם לפני שווא נח, כאמור בהחלטותינו. התפיסה העומדת בבסיס הדוגמאות האלה ובדוגמאות אחרות היא שגם הכתיב של מילים לועזיות צריך להיות קבוע. במרבית המקרים הכתיב ברור מאליו; לא כן במקרה שלפנינו. אבל לדעתי גם במקרים הקשים עלינו לקבוע את הכתיב ולא להשאירו פתוח. אם נסכים על העיקרון הזה, נשוב להתחבט בשאלת מוזאון ותיאטרון.

ח' כהן: השאלה העקרונית הזאת לא נידונה מעולם בוועדת הדקדוק. גם בישיבה הקודמת ציינתי שבהקדמה לכללים הקודמים נאמר במפורש שהם חלים על מילים

עבריות ואינם חלים בהכרח על מילים לועזיות. אני מציע אפוא תחילה להעביר את השאלה לדיון בוועדת הדקדוק.

ע' אורנן: העברית קלטה מילים זרות רבות לאורך כל שנותיה. מדוע יהיה כתיבן של מילים לועזיות ותיקות שונה מכתיבן של אלה החדשות? מדוע דין אחד יהיה לאצטדיון ודין אחר למיליון?

מ' בר-אשר: אם כוונתך שגם אצטדיון ייכתב ביו"ד, מדוע לא הלביש?

ע' אורנן: לדעתי גם הלביש צריך להיכתב ביו"ד.

מ' בר-אשר: אני מסכים עם חיים כהן, שראוי שהשאלה תידון תחילה בוועדת הדקדוק.

ר' גדיש: יכול להיות שלא היה דיון עקרוני, אבל הגישה במסמך החדש הייתה לכסות את כל תחום הכתיב ולספק כללים שעומדים לעצמם ואינם תלויים במערכות כללים אחרות. דנו בכללים ובמילים מילה-מילה, ואין כאן שום הפתעות. אני מזכירה שהציבור מחכה לכללים החדשים. האקדמיה החליטה במרחשוון השנה על כתיב בווי"ו של מילים כגון חוכמה ועוצמה, אבל לא פרסמנו את ההחלטה כי ביקשנו לפרסם את הכללים כמקשה אחת. מתי נפרסם אותם – במרחשוון הבא? אולי נוציא גרסה זמנית באתר האקדמיה בלי המילים הלועזיות? לשם כך נחוץ אישור למסמך כולו, למעט המילים הלועזיות שבו. אני מבקשת לטובת הציבור לא להשהות את אישור הכללים ופרסומם.

מ' בר-אשר: השאלה מועברת לוועדת הדקדוק, ואני מצפה שהוועדה תדון בה תוך זמן קצר כדי שפרסום הכללים לא יתעכב.

י' עופר: בהזדמנות זו נוכל להעלות את הצעתה של אורלי אלבק לפישוט הכללים, הקרובה להצעתו של עוזי אורנן. אלבק לימדה את כללי הכתיב חסר הניקוד פעמים רבות, ובעקבות קשיי התלמידים להבינם היא מציעה כאמור לפשטם ככל האפשר מצד אחד ולהימנע מחריגים מצד שני. זאת משום שכללי הכתיב נוגעים לכול, אבל יש סתירה בין הציבור הרחב לדקדוק שעליו מבוססים רבים מהכללים, דוגמת תשלום דגש, שווא נח וחטף קמץ.

עיקר הצעותיה:

1. כל תנועת o – כמו תנועת u – תיכתב בווי"ו; בכלל זה גם הועונק, נוהלי" וצוהוריים.
2. כל תנועת i תיכתב ביו"ד; בכלל זה גם מיכתב, היצטנן, היכתיב, היפיל, היכיר, ביתי [=בתי], שיחזור.
3. תנועת e לא תיכתב ביו"ד, אלא אם כן היו"ד (הנחה) היא חלק מהשורש (למשל היטב). בכלל זה גם לצן, בררה, הקף, תבה, שרות, תאבון.

א' אלבק: אני מלמדת את הכללים גם בהשתלמויות כאן באקדמיה. מחר תיפתח השתלמות חדשה. מסקנתי היא שכללי הכתיב האלה וקודמיהם הם בבחינת גזרה שהציבור אינו מקבל. אני מלמדת את הכללים, והמשתלמים ממשיכים להפטיר כאשתקד. הם אינם מבינים את הקשר בין הכתיב והדקדוק. לשם מה לקבוע כללים שאנשים אינם רוצים או יכולים לנהוג לפיהם?

ר' גדיש: הרעיון של הדיון המחודש בכללי הכתיב היה לא לעשות בכללים מהפכות אלא מקצה שיפורים – בדיוק בהחלטות שהיה לנו ברור שהציבור אינו עומד בהן; המרכזיות בהן הן חוכמה ולעיתים. האקדמיה איננה בית ספר או אולפן. מכל מקום, הגישה הזאת כבר נידונה בוועדת הדקדוק ובמליאה ולא התקבלה.

מ' בר-אשר: אמת, האקדמיה אינה יכולה לעשות היום מהפכה בכתיב. זאת הייתה ההכנה בוועדת הדקדוק.

י' עופר: דבר אחרון: כבר זמן מה מבקשת מלכה זמלי להחריג את כתיב המילה **מחזור** ולכתוב אותה בלי ניקוד ביו"ד כדי להבחינה **ממחזור**. כבר היו לנו הצעות להחריג מילים יחידות, ובהן **מנהל**, אבל החלטנו לא להחריגן.

מ' זמלי: אותם האנשים שמחכים להחלטה לכתוב **עוצמה** בוו"ו מחכים גם להחלטה לכתוב **מחזור** ביו"ד. כרגע אני מייצגת את אנשי איכות הסביבה, שמקבלים בדרך כלל את כל מה שאנחנו מציעים להם וקובעים. אבל לדבריהם בגזרת **המחזור** בלי יו"ד הם אינם יכולים לעמוד.

ר' גדיש: אני הצעתי לוועדת הדקדוק להחריג לא רק את הפועל **מחזור** אלא את כל הפעלים המרובעים בבניין פיעל. כך, חשבתי, נוכל להבחין בכתיבה לא מנוקדת גם בין **אָפֶשֶׁר** ל**אֶפֶשֶׁר** ובין זוגות נוספים. אבל ההצעה לא התקבלה.

מ' בר-אשר: איך נחריג את **מחזור** ולא נחריג את **מנהל**?

מ' זמלי: נוכל להחריג את שתי המילים.

מ' בר-אשר: לא נעשה כן.

אם כן פרסום הכללים יחכה להחלטה הסופית על המילים הלוועזיות. שאלה זו תיפתר במהרה.

(הערת העורך: ראו הנספח לישיבה (סעיף ו)).

ה. הודעה על הרכב הוועדה למילים בשימוש כללי

מ' בר-אשר: עניין אחרון להיום: הוועדה למילים בשימוש כללי השלימה תקופה של חמש שנים, ועל פי התקנון צריך להודיע במליאה על הרכב הוועדה. משה פלורנטין מסכים להמשיך להיות יושב הראש תקופה נוספת, וגם חברי הוועדה האחרים מסכימים להישאר בתפקידם. בהודעה זו אני נועל את הישיבה.

הרכב הוועדה למילים בשימוש כללי נשאר בעינו: חברי האקדמיה אסתר גולדנברג (בהתכתבות), גיל הראבן, מלכה זמלי, אפרים חזן, קציעה כ"ץ, משה פלורנטין (יו"ר); חברים נוספים: רות אלמגור-רמון, ברכה דלמצקי פישלר, אבשלום קור, רוביק רוזנטל.

ו. נספח: הכרעה בעניין הכתיב המלא של מילים לועזיות

הצבעה בהתכתבות לאחר ישיבת המליאה (משויכת לישיבת המליאה שן)

מכתבו של משה בר-אשר לחברי האקדמיה (נשלח ככ"ח באייר תשע"ז, 24 במאי 2017): בישיבת המליאה שן הוחלט להחזיר לוועדת הדקדוק את סוגיית הכתיב של המילים הלועזיות. הוועדה דנה בסוגיה בישיבתה ביום י"ט באייר תשע"ז (15 במאי 2017) והסכימה לכלול את כתיבן של המילים הלועזיות בכללי הכתיב המלא, כבנוסח ההצעה שהוגשה למליאה. כמו כן התקבלה החלטה על כתיב תנועת e לפני אל"ף במילים לועזיות: במילים לועזיות כגון רֶאָלִי, אֵיִדְאָל, תֶּאֱטְרוֹן - שבאה בהן אל"ף בעלת תנועה אחרי תנועת e ואין אחרי האל"ף אם קריאה (ו או י) - תיכתב יו"ד לפני האל"ף: ריאל, אידיאל, תיאטרון. הערת שוליים: עם זאת הכתיב ביו"ד רווח גם במילים שיש אחרי האל"ף אם קריאה, כגון ארכיאולוגיה, גיאוגרפיה, מוזיאון.

בהצבעה בדואר האלקטרוני השתתפו 23 חברים; 20 תמכו ו-3 נמנעו.

ואלה שמות המשתתפים בהצבעה: אילן אלדר, שולמית אליצור, יעקב בן-טולילה, משה בר-אשר, יוחנן ברויאר, אסתר גולדנברג, אבנר הולצמן, יהודית הנשקה, אפרים חזן, חיים כהן, מרדכי כסלו, קציעה כ"ץ, מרדכי מישור, אהרן ממזן, שלמה נאה, חיים סבתו, יוסף עופר, אמציה פורת, מנחם קיסטר, יעל רשף, אורה שורצולד, שמעון שרביט, עפרה תירוש-בקר.